

УДК 341.4

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-1\(67\)-1186-1195](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-1(67)-1186-1195)

Бодунова Олеся Миколаївна д.ю.н., доцент, доцент кафедри правничої лінгвістики, Державного податкового університету, <https://orcid.org/0000-0001-9179-5985>

Вербіцький Андрій Сергійович здобувач освіти 3-го курсу Навчально-наукового інституту права, Державного податкового університету, <https://orcid.org/0009-0006-6031-3473>

Прокопенко Олександра Валентинівна здобувачка освіти 3-го курсу, Навчально-наукового інституту права, Державного податкового університету, <https://orcid.org/0009-0007-0792-1215>

КАТУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ЯК ЗЛОЧИН ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ ТА МЕХАНІЗМИ ПРИТЯГНЕННЯ ДО МІЖНАРОДНОЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Анотація. Стаття присвячена комплексному аналізу катувань українського цивільного населення на тимчасово окупованих територіях у контексті міжнародного кримінального права. Доведено, що ці діяння мають системний і організований характер, що дозволяє кваліфікувати їх не лише як воєнні злочини, а й як злочини проти людяності відповідно до положень Римського статуту Міжнародного кримінального суду. Катування, насильницькі зникнення та утримання цивільних осіб у катівнях розглядаються як елемент широко-масштабної політики терору проти мирного населення України.

У науковій статті наведено факти та реальні ситуації, задокументовані міжнародними правозахисними організаціями, зокрема Amnesty International, Human Rights Watch та Центром прав людини ZMINA. Зазначено, що ці матеріали підтверджують системність злочинів та їх спрямованість проти цивільних осіб. Звернено увагу на те, що документування таких кримінально протиправних діянь має важливе значення для подальшого розслідування та притягнення винних до відповідальності.

Здійснено огляд міжнародного досвіду розслідування злочинів проти людяності, зокрема практики Міжнародного трибуналу щодо колишньої Югославії та Міжнародного трибуналу щодо Руанди. Показано, що принцип командної відповідальності та увага до системності злочинів дозволили притягнути до відповідальності не лише виконавців, а й представників вищого

військово-політичного керівництва. Це створює прецедент для сучасних процесів щодо України.

Окремо розглянуто механізми притягнення до міжнародної кримінальної відповідальності. Першим шляхом є притягнення винних через Міжнародний кримінальний суд, юрисдикція якого охоплює злочини проти людяності та воєнні злочини. Важливим є те, що відповідальність нестимуть не лише безпосередні виконавці, а й ті, хто віддавав накази та створював умови для існування катівень.

Другим механізмом визначено створення Спеціального міжнародного трибуналу щодо злочину агресії проти України. Такий трибунал матиме юрисдикцію щодо найвищого керівництва держави-агресора, включно з президентом та міністрами оборони. Його діяльність може бути забезпечена через багатосторонній міжнародний договір або резолюцію Генеральної Асамблеї ООН. Автор наголошує, що трибунал доповнюватиме юрисдикцію МКС та забезпечуватиме покарання за злочин агресії.

Третім шляхом є застосування принципу універсальної юрисдикції окремими державами. Наведено приклади з практики переслідування винних у злочинах під час геноциду в Руанді, коли держави Європи арештовували та засуджували осіб, причетних до злочинів, незалежно від місця їх вчинення. Це означає, що російські військові та чиновники можуть бути притягнуті до відповідальності у будь-якій країні, яка визнає універсальну юрисдикцію.

Ключові слова: катування, злочини проти людяності, Міжнародний кримінальний суд, трибунал, воєнні злочини, міжнародне кримінальне право, кримінальне право, кримінальна відповідальність, універсальна юрисдикція, міжнародне право, відповідальність.

Bodunova Olesia Doctor in Law Sciences, Associate Professor, Docent of the Department of Legal Linguistics, State Tax University, <https://orcid.org/0000-0001-9179-5985>

Verbytskyi Andrii 3rd-year student of the Educational and Scientific Institute of Law, State Tax University, <https://orcid.org/0009-0006-6031-3473>

Prokopenko Oleksandra 3rd-year student of the Educational and Scientific Institute of Law, State Tax University, <https://orcid.org/0009-0007-0792-1215>

TORTURE OF THE UKRAINIAN CIVILIAN POPULATION AS A CRIME AGAINST HUMANITY AND MECHANISMS FOR INVESTIGATING INTERNATIONAL CRIMINAL RESPONSIBILITY

Abstract. The article is devoted to a comprehensive analysis of the torture of the Ukrainian civilian population in the temporarily occupied territories in the context of

international criminal law. It is proven that these acts are of a systemic and organized nature, which allows them to be qualified not only as war crimes, but also as crimes against humanity in accordance with the provisions of the Rome Statute of the International Criminal Court. Torture, enforced disappearances and detention of civilians in torture chambers are considered as an element of a large-scale policy of terror against the civilian population of Ukraine.

The scientific article presents facts and real situations documented by international human rights organizations, in particular Amnesty International, Human Rights Watch and the ZMINA Human Rights Center. It is noted that these materials confirm the systematic nature of the crimes and their targeting of civilians. Attention is drawn to the fact that documenting such criminally unlawful acts is of great importance for further investigation and bringing the perpetrators to justice.

A review of international experience in investigating crimes against humanity has been conducted, in particular the practices of the International Tribunal for the Former Yugoslavia and the International Tribunal for Rwanda. It has been shown that the principle of command responsibility and attention to the systemic nature of crimes have made it possible to hold accountable not only the perpetrators, but also representatives of the top military-political leadership. This creates a precedent for modern processes regarding Ukraine.

The mechanisms for bringing to international criminal responsibility are separately considered. The first way is to bring the perpetrators to justice through the International Criminal Court, whose jurisdiction covers crimes against humanity and war crimes. It is important that not only the direct perpetrators will be held responsible, but also those who gave orders and created the conditions for the existence of torture.

The second mechanism is the creation of a Special International Tribunal for the Crime of Aggression against Ukraine. Such a tribunal will have jurisdiction over the top leadership of the aggressor state, including the president and defense ministers. Its activities can be ensured through a multilateral international treaty or a resolution of the UN General Assembly. The author emphasizes that the tribunal will supplement the jurisdiction of the ICC and provide punishment for the crime of aggression.

The third way is the application of the principle of universal jurisdiction by individual states. Examples are given from the practice of prosecuting perpetrators of crimes during the genocide in Rwanda, when European states arrested and convicted persons involved in crimes, regardless of the place of their commission. This means that Russian military personnel and officials can be held accountable in any country that recognizes universal jurisdiction.

Keywords: torture, crimes against humanity, International Criminal Court, tribunal, war crimes, international criminal law, criminal law, criminal responsibility, universal jurisdiction, international law, responsibility.

Постановка проблеми. Катування українського цивільного населення на тимчасово окупованих територіях є однією з найбільш серйозних проблем сучасного міжнародного права. Їх специфіка полягає не лише у жорстокості та масштабності, а й у системному характері, що дозволяє кваліфікувати такі діяння як злочини проти людяності. Помилки у правовій оцінці або недостатнє документування цих злочинів можуть мати серйозні наслідки – від уникнення винними відповідальності до підриву довіри до міжнародних механізмів правосуддя.

В умовах глобалізації та зростання міжнародних зв'язків, а також активізації воєнних конфліктів, питання ефективного реагування на катування цивільних осіб набуває особливої актуальності. Поряд із цим, недостатність процесуальних механізмів притягнення до відповідальності високопосадовців держави-агресора створює додаткові ризики. Саме тому дослідження проблематики катувань як злочинів проти людяності та пошук дієвих механізмів міжнародної кримінальної відповідальності є надзвичайно важливим.

Сучасні тенденції розвитку міжнародного права, посилення ролі Міжнародного кримінального суду та ініціативи щодо створення спеціальних трибуналів вимагають чіткого й точного визначення правової кваліфікації катувань. Будь-яке непорозуміння у трактуванні норм міжнародного права може призвести до значних юридичних помилок. З огляду на інтеграційні процеси України до європейського правового простору та активну підтримку міжнародної спільноти, питання якісного документування та правової оцінки катувань стає особливо важливим.

Стан наукової розробленості проблеми. Проблеми злочинів проти людяності та катувань досліджувалися у працях таких науковців, як А. Кассезе, К. Амбос, М. Шарф, а також визначені у рішеннях і практиці Міжнародного кримінального суду, Міжнародного трибуналу щодо колишньої Югославії та Міжнародного трибуналу щодо Руанди. В українській науковій традиції питання міжнародної кримінальної відповідальності висвітлювалися у працях О. Кресіна, В. Буткевича, М. Буроменського тощо. Проте більшість досліджень зосереджено на загальних аспектах міжнародного кримінального права, тоді як питання практичного застосування механізмів відповідальності за катування цивільних осіб залишається недостатньо розробленим.

Мета дослідження. Метою статті є аналіз фактів катувань українського цивільного населення як злочинів проти людяності, з'ясувати їх правову кваліфікацію у світлі міжнародного кримінального права та визначити можливі шляхи притягнення винних до відповідальності.

Виклад основного матеріалу. Становище в Україні, спричинене воєнною агресією російської федерації, висунуло на передній план одну з найгостріших проблем сучасного міжнародного права – масові та системні катування цивільних осіб на тимчасово окупованих територіях, що стали невід'ємною складовою

політики терору проти мирного населення. Ці злочини мають багатовимірний характер: з одного боку, вони є грубим порушенням індивідуальних прав конкретних громадян, гарантованих міжнародними договорами, а з іншого – становлять загрозу для глобального правопорядку, оскільки кваліфікуються як злочини проти людяності відповідно до положень Римського статуту Міжнародного кримінального суду [1].

Катування, які здійснюються систематично та організовано, руйнують фундаментальні принципи міжнародного права, серед яких верховенство права, недоторканність людської гідності та абсолютна заборона нелюдського поводження, закріплені у Статуті ООН [2], Женевських конвенціях 1949 року [3] та додаткових протоколах, а також у численних універсальних і регіональних договорах у сфері прав людини. В умовах війни проти України проблема катувань набуває особливої гостроти, адже їх безкарність створює небезпечний прецедент для світової спільноти, легітимізуючи практику грубого порушення міжнародних норм та стимулюючи повторення подібних злочинів у майбутніх конфліктах. Саме тому дослідження цього явища та пошук ефективних механізмів міжнародної кримінальної відповідальності є надзвичайно важливими, адже вони покликані забезпечити принцип невідворотності покарання, відновлення справедливості для жертв, а також утвердження міжнародної системи правосуддя як дієвого інструменту захисту людської гідності та запобігання новим злочинам проти людяності.

Відповідно до даних Amnesty International, практика насильницьких зникнень та утримання цивільних осіб на окупованих територіях України стала одним із найбільш поширених і водночас найжорстокіших способів репресій проти мирного населення [4]. Людей викрадали без будь-яких правових підстав, часто серед білого дня або під час обшуків у їхніх домівках, після чого вони тривалий час утримувалися без контакту із зовнішнім світом, позбавлені можливості повідомити рідних чи отримати правову допомогу. Таке утримання супроводжувалося систематичними катуваннями: зафіксовано численні випадки побиття, коли затриманих били руками, ногами та предметами, спричиняючи тяжкі тілесні ушкодження; застосовувався психологічний тиск у формі постійних погроз, принижень та ізоляції, що мало на меті зламати волю людини та позбавити її відчуття власної гідності.

Особливо травматичним чинником стали погрози сексуального насильства, які застосовувалися як засіб залякування та психологічного домінування над жертвами. У багатьох випадках цивільних змушували підписувати сфальсифіковані документи або давати неправдиві свідчення, що використовувалися окупаційною адміністрацією для виправдання репресій та створення атмосфери страху. Ці дії мали чітко визначену мету – залякування населення, придушення будь-якого спротиву та формування умов, у яких будь-яка форма громадянської

активності чи непокори ставала небезпечною для життя. Масовість та системність таких практик свідчать про їх організовану природу і дозволяють кваліфікувати їх як злочини проти людяності відповідно до міжнародного права, що потребує ретельного документування, міжнародного розслідування та притягнення винних до кримінальної відповідальності.

У звіті Управління Верховного комісара ООН з прав людини було задокументовано численні випадки катувань українських цивільних осіб, які утримувалися у понад ста спеціально облаштованих центрах на тимчасово окупованих територіях та на території російської федерації, що свідчить про системний і організований характер цих злочинів [5]. Серед найбільш жорстоких методів катувань фіксувалося застосування електричного струму до різних частин тіла, що спричиняло нестерпний біль, втрату свідомості та тривалі фізичні ушкодження. Жертв змушували перебувати у стресових позах протягом тривалого часу, що призводило до серйозних порушень роботи опорно-рухового апарату, судом та психологічного виснаження. Особливо цинічною практикою стали імітації розстрілів: цивільних виводили у приміщення чи на подвір'я, змушували ставати на коліна, спрямовували на них зброю, здійснювали постріли поруч або над головою, створюючи реальну загрозу смерті та викликаючи глибокі психологічні травми. Такі дії мали на меті не лише фізичне знищення, а й психологічне залякування та придушення будь-якого спротиву серед населення. Зафіксовано випадки, коли катування призводили до смерті потерпілих, що підтверджує їхню крайню жорстокість і кваліфікує ці дії як злочини проти людяності відповідно до міжнародного права [6]. Масовість, системність та організованість таких практик свідчать про їх використання як інструменту терору, спрямованого на підрив морального стану українського суспільства, і підкреслюють необхідність ефективного міжнародного розслідування та притягнення винних до кримінальної відповідальності.

Аналітичний звіт Центру прав людини ZMINA містить детальну фіксацію випадків функціонування катівень у Бучі Київської області та Харківській області, які стали символом системного терору проти цивільного населення. У цих імпровізованих місцях несвободи, розташованих переважно у підвалах житлових будинків чи адміністративних споруд, цивільних осіб утримували в умовах, що грубо порушували основні стандарти поводження з людьми [7]. Зафіксовано численні випадки побиття, коли жертв били руками, ногами та різними предметами, спричиняючи тяжкі тілесні ушкодження. Людей морили голодом, позбавляли доступу до питної води, тримали у повній темряві та холоді, що призводило до фізичного виснаження та серйозних проблем зі здоров'ям.

Одним із поширених методів катувань було позбавлення сну: затриманих змушували перебувати у стані постійної напруги, не дозволяючи відпочивати протягом кількох діб, що мало руйнівний психологічний ефект. Особливо

цинічною практикою було примушування підписувати «зізнання» у вигаданих злочинах, що використовувалося як інструмент пропаганди та виправдання репресій. Звіт також фіксує використання пластикових пакетів для удушення, коли жертвам надягали пакети на голову, обмежуючи доступ кисню та викликаючи панічний страх смерті. Додатково застосовували побиття металевими предметами, що завдавало особливо тяжких травм і залишало довготривалі наслідки для здоров'я. Сукупність цих методів свідчить про системність та організованість катувань, які мали на меті не лише фізичне знищення, а й психологічне залякування населення, придушення будь-якого спротиву та формування атмосфери страху. Такі дії кваліфікуються як злочини проти людяності відповідно до міжнародного права, а їх документування є важливим кроком до притягнення винних до відповідальності та відновлення справедливості для постраждалих.

Задokumentовані факти масових і системних катувань українських цивільних осіб, підтверджені звітами ООН, Amnesty International, Human Rights Watch та українських правозахисних організацій, свідчать про організовану природу цих злочинів і їх кваліфікацію як злочинів проти людяності. Саме ця доказова база формує необхідний фундамент для переходу від констатації фактів до питання притягнення винних до відповідальності, адже міжнародне кримінальне право гарантує невідворотність покарання за такі діяння. Відповідальність має наставати не лише для безпосередніх виконавців катувань, а й для тих, хто віддавав накази, організовував систему утримання та санкціонував політику терору, що відкриває шлях до застосування механізмів Міжнародного кримінального суду, спеціальних трибуналів та універсальної юрисдикції держав.

Таким чином, наявна доказова база не лише підтверджує системність та організованість катувань, а й створює необхідні передумови для переходу від констатації фактів до практичних кроків щодо покарання винних. Важливо окреслити конкретні правові механізми, які можуть бути застосовані міжнародною спільнотою для забезпечення принципу невідворотності покарання та відновлення справедливості. Саме тому доцільно розглянути основні шляхи притягнення до відповідальності:

Перш за все, притягнення до відповідальності можливе через Міжнародний кримінальний суд (далі - МКС) [8], юрисдикція якого охоплює злочини проти людяності, воєнні злочини та геноцид. Відповідно до положень Римського статуту МКС, катування цивільних осіб, якщо вони здійснюються систематично та організовано, кваліфікуються як злочини проти людяності. За такі діяння суд може призначити покарання у вигляді довічного позбавлення волі, якщо тяжкість злочину та особисті обставини винного цього вимагають. Це означає, що відповідальність нестимуть не лише безпосередні виконавці катувань, а й ті, хто віддавав накази, організовував систему утримання цивільних у катівнях та створював умови для їхнього існування.

Важливо підкреслити, що міжнародне кримінальне право передбачає принцип командної відповідальності: навіть якщо особа не брала безпосередньої участі у катуваннях, але знала про їх здійснення та не вжила заходів для їх припинення, вона може бути притягнута до відповідальності. Це відкриває можливість переслідування не лише середнього командного складу, а й представників вищого військово-політичного керівництва росії, які санкціонували політику терору та створили умови для її реалізації.

Крім того, практика МКС та інших міжнародних трибуналів (зокрема щодо колишньої Югославії та Руанди) демонструє, що суди приділяють особливу увагу системності та організованості злочинів, розглядаючи їх як частину державної чи військової політики. Це означає, що катування українських цивільних осіб можуть бути кваліфіковані не лише як окремі злочини, а як елемент широкомасштабної кампанії терору, що значно підвищує рівень відповідальності керівництва.

Таким чином, до відповідальності можуть бути притягнуті як командири на місцях, так і представники вищого керівництва, включно з тими, хто ухвалював політичні рішення та забезпечував ресурсну підтримку системи катувань.

Другим механізмом є створення Спеціального міжнародного трибуналу щодо злочину агресії проти України, ініціатива якого вже підтримується Україною та низкою європейських держав. Такий трибунал матиме юрисдикцію щодо найвищого керівництва держави-агресора, включно з президентом, міністрами оборони та іншими посадовими особами, які ухвалювали рішення про ведення війни та санкціонували політику терору проти цивільного населення. Реалізація цього механізму можлива через укладення багатостороннього міжнародного договору або резолюцію Генеральної Асамблеї ООН, що надасть трибуналу необхідний мандат і легітимність. За міжнародними стандартами, найсуворішим покаранням у цьому випадку також може бути довічне ув'язнення, що відповідає практиці Нюрнберзького процесу, де за злочини проти людяності та воєнні злочини було винесено смертні вироки, а нині – довічне позбавлення волі як найвища санкція. Важливо, що трибунал може діяти паралельно з МКС, доповнюючи його юрисдикцію та забезпечуючи покарання за злочин агресії, який МКС не має повноважень розглядати без спеціального мандату.

Нарешті, відповідальність може наставати і через універсальну юрисдикцію окремих держав, які мають право переслідувати осіб, причетних до катувань, незалежно від місця їх вчинення. Така юрисдикція вже довела свою ефективність у світовій практиці: Руанда (1994) після геноциду проти тутсі було створено Міжнародний кримінальний трибунал для Руанди (ICTR) [9]. Окрім цього, низка держав (зокрема Бельгія та Швейцарія) застосували принцип універсальної юрисдикції для переслідування осіб, які перебували за межами Руанди, але були

причетні до злочинів. Це означає, що російські військові та чиновники можуть бути арештовані й засуджені у будь-якій країні, яка визнає принцип універсальної юрисдикції, навіть якщо вони перебувають поза межами України.

Варто зазначити, що важливим елементом є співпраця між державами, адже ефективне застосування цього принципу потребує обміну доказами, міжнародних ордерів на арешт та готовності національних судів розглядати такі справи. У таких випадках також можливе призначення довічного позбавлення волі, що відповідає міжнародним стандартам покарання за злочини проти людяності та забезпечує невідворотність відповідальності. Таким чином, найсуворіша міра покарання – довічне ув'язнення, що має застосовуватися до всіх рівнів винних осіб: від безпосередніх виконавців катувань до найвищого політичного та військового керівництва російської федерації, яке організувало та санкціонувало ці злочини.

Підсумовуючи результати проведеного аналізу, слід підкреслити, що катування українських цивільних осіб у межах збройної агресії російської федерації мають організований і системний характер, що дає підстави кваліфікувати їх як злочини проти людяності відповідно до норм міжнародного кримінального права. Масовість, жорстокість та цілеспрямованість цих практик свідчать про їх використання як засобу терору, спрямованого на залякування населення, придушення опору та руйнування соціальної структури українського суспільства. Вони грубо порушують основоположні принципи міжнародного права, закріплені у Статуті ООН, Женевських конвенціях та Римському статуті Міжнародного кримінального суду, і становлять небезпечний прецедент для світової спільноти, адже безкарність таких злочинів може сприяти їх повторенню в інших війнах. Саме тому головним завданням сучасного міжнародного правосуддя є забезпечення принципу невідворотності покарання, що передбачає притягнення до відповідальності як безпосередніх виконавців катувань, так і вищого військово-політичного керівництва, яке організувало та санкціонувало ці дії. Найсуворіша форма відповідальності — довічне позбавлення волі — має застосовуватися у випадках найбільш тяжких злочинів, що призвели до смерті та непоправних страждань жертв, адже лише так можна відновити справедливість, захистити права постраждалих та утвердити міжнародну систему правосуддя як ефективний інструмент охорони людської гідності й запобігання новим злочинам проти людяності.

Література:

1. Римський статут Міжнародного кримінального суду. Організація Об'єднаних Націй, 1998. URL: <https://www.icc-cpi.int/resource-library>
2. Статут Організації Об'єднаних Націй. Організація Об'єднаних Націй, 1945. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>
3. Женевська конвенція про захист цивільних осіб під час війни. Женева, 12 серпня 1949 р. URL: <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/380>

4. Amnesty International. Ukraine: Ukrainian fighting tactics endanger civilians. London, 2022. URL: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/08/ukraine-ukrainian-fighting-tactics-endanger-civilians/>
5. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Report on the human rights situation in Ukraine, 2023. URL: <https://www.ohchr.org/en/country/ukraine>
6. Human Rights Watch. Ukraine: Russian forces' torture, summary executions documented. New York, 2022. URL: <https://www.hrw.org/news/2022/07/22/ukraine-torture-disappearances-occupied-south>
7. Центр прав людини ZMINA. Аналітичний звіт про катівні у Бучі та Харківській області. Київ, 2022. URL: https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2023/04/torture_ukr_web.pdf
8. Міжнародний кримінальний суд. Case law and practice on crimes against humanity. Гаага, 2021. URL: <https://www.icc-cpi.int/cases>
9. United Nations. Statute of the International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). New York, 1994. URL: https://unictr.irmct.org/sites/unictr.org/files/legal-library/100131_Statute_en_fr_0.pdf

References:

1. Rome Statute of the International Criminal Court. United Nations, 1998. Available at: <https://www.icc-cpi.int/resource-library>
2. Charter of the United Nations. United Nations, 1945. Available at: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>
3. Geneva Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War. Geneva, 12 August 1949. Available at: <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/380>
4. Amnesty International. Ukraine: Ukrainian fighting tactics endanger civilians. London, 2022. Available at: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/08/ukraine-ukrainian-fighting-tactics-endanger-civilians/>
5. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Report on the human rights situation in Ukraine. Geneva, 2023. Available at: <https://www.ohchr.org/en/country/ukraine>
6. Human Rights Watch. Ukraine: Russian forces' torture, summary executions documented. New York, 2022. Available at: <https://www.hrw.org/news/2022/07/22/ukraine-torture-disappearances-occupied-south>
7. ZMINA Human Rights Centre. Analytical report on torture chambers in Bucha and Kharkiv region. Kyiv, 2022. Available at: https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2023/04/torture_ukr_web.pdf
8. International Criminal Court. Cases. The Hague, 2021. Available at: <https://www.icc-cpi.int/cases>
9. United Nations. Statute of the International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). New York, 1994. Available at: https://unictr.irmct.org/sites/unictr.org/files/legal-library/100131_Statute_en_fr_0.pdf